

DAVID LANG

*- skladatelj
koji je dobio Pulitzerovu nagradu*

Aleksandar Mihalyi

Dodjela Pulitzerove nagrade američkom skladatelju Davidu Langu 2008. godine je izazvala iznenađenje i ushit u glazbenim krugovima s obzirom da ona uobičajeno ide u ruke onima koji su to zaslužili pisanom žurnalističkom riječju. Obrazloženje bi se dalo sažeti u par riječi: nagradu je dobio za jednu od najpotresnijih partitura nove glazbe - "Muka djevojčice sa žigicama". Langa se već dulji niz godina smatra najzanimljivijim i originalnim skladateljem SAD-a; čak ga se često ističe kao pivotalnu umjetničku osobnost newyorkške kreativne retorte. Netom izdani nosač zvuka sa spomenutim djelom je i nesporni povod i za pozornost WAM-ovih čitatelja.

Rođen je 1957. godine i nakon stjecanja klasične naobrazbe (doktorirao je na Yale School of Music) radikalno se okreće skladanju glazbe koja će pomiriti i promicati kontroverze njegove generacije. Za njega se smatra da je promotor nove glazbe, a njegova se uloga u afirmiranju nove glazbe uspoređuje s onom koju je imao David Munrow glede rane glazbe. Za njegove skladbe bi se moglo reći da su ponajprije provokativni eksperimenti i vrlo često neočekivani iskoraci. Neočekivani, ponajprije u zadnjem desetljeću, zato što je već izborio (ponajprije zvukovnu) prepoznatljivost unutar druge generacije američkih minimalista, te je po ustaljenoj praksi mogao mirno iscrpljivati osvojeno. Na samom početku svoje skladateljske karijere okrenuo se stvaranju energičnih i efektnih ili dopadljivih djela, koja više afirmiraju glazbenike - interprete za koje su skladane nego samog kompozitora. To bi se moglo reći i za većinu njegovih generacijskih kolega istomišljenika koji su na ovaj način stvarali prepoznatljive zvukove pojedinih komercijalno uspješnih ansambala. Lang je, slijedom te formule koja je garantirala prisutnost na glazbenoj sceni (koja je danas bitna odrednica i uspješnosti) zajedno s Juliom Wolfe i Michaelom Gordonom utemeljio poznati i popularni ansambl "Bang on a Can" čiji su članovi došli iz jazz, popa te etno ili nove glazbe. Već je tada njih troje definiralo matricu koja će zasigurno zainteresirati veći broj slušatelja - i nisu se prevarili u procjeni. Naime, u urbanom SAD-u brojni su oni s akademskom naobrazbom i generacijskom vezanošću za pop, *rock* i *jazz* glazbu koji su željeli više od tadašnje ponude spomenutih žanrova. Ipak, dvije su značajke prevladale: agresivni urbani zvuk iz rocka i raznovrsna multietnička preuzimanja. S početka je to u Langovom slučaju

bila, ipak, *listener-friendly music*. Lang je pripadnik druge generacije američkih minimalista (sada se oni nazivaju postminimalisti) koju je na scenu gotovo "izgurao" utjecaj europskih kolega istomišljenika na čelu s Lousom Andriessenom (koji je isticao da: "... u Americi nema dovoljno tjeskobe!"), što je tom izmu vratilo popularnost. To se događalo sredinom sedamdesetih godina prošlog stoljeća kada je prvoj generaciji minimalista ponestajalo ideja. Naime, početni postulati utemeljitelja minimalne glazbe nisu rezultirali njihovim prihvaćanjem, ponajprije zbog rigidno shvaćane vremenske strukture djela (Europa je izvorniku odmah ucijepila potpuno nov pristup tretmanu vremena koje je u dobroj mjeri izbjegao monotonu bez-događajnost, a Europljani su bili privučeni i lukrativnim potencijalom kulturne logistike, i marketinga, koja je u SAD-u pružena prvom vlastitom izmu koji je postajao planetarno popularan.), načina takozvanog procesiranja i repetitivnosti. Lang je prihvatio repetitivnost, ali je sa sobom donio atraktivniju, uvjetno rečeno pop orkestraciju, disonanciju i anksioznu energiju urbane pop glazbe. Lang se vremenom posve izdvojio svojom osobnošću, budući da su mu temeljni minimalistički postulati bili pretijesni, a dinamičku agresivnost popa zamijenilo je minimalističko pulsiranje, a *jazza* improvizacija postaje osebujna repetitivnost, ipak su ti zahvati u priličnoj mjeri banalizirali na to osjetljivi idiom.

Iz ranog perioda treba izdvojiti skladbe: dvodijelna "Under Orpheus" iz 1989. godine, "Are You Experienced?" (izvorno iz 1987. g.) za koju je on, ne bez razloga, posudio naziv od Jimija Hendrixa te koju je dodatno obradio 1990. godine za snimanje nosača zvuka u interpretaciji

Nizozemskog puhačkog ansambla pod ravnanjem Stephena Moskoa (glas naratora na snimci je bio skladatelj). I tih je godina bio svoj: prvo u skladbi "The Anvil Chorus" iz 1991. godine, za razne vrste neuobičajenih udaraljki koja je na osebujan način posvećeno najbučnijem od svih zanata - kovačkom, a potom u kompoziciji "Face so Pale" iz 1992. godine, koja je nastala nakon fascinacije hipnotičkim i snenim efektom skladbe Guillaumea Dufaya "Se la face ay pale". S njom je Lang po prvi put skrenuo na sebe veću pozornost kritike i (retrospektivno gledano) nagovijestio se kao majstor stazisa. Slijede skladbe pune duha, inventivnosti i vibrantne vitalnosti. U ovom kontekstu treba istaći "Cheating, Lying, Stealing" iz 1995. godine, za koju sam ističe da je osebujan otklon od uobičajene prakse skladatelja koji žele ostaviti dojam izvornosti, ozbiljnosti, uzvišenosti i nadnaravne senzibiliziranosti, te skladbu "Slow Movement" iz 1993. godine (prva dulja stazis/noise skladba), koju je opisao kao prljav, neuredan i prijeteći glazbeni objekt za koju je članovima ansambla dao naputak: "neophodna je razdražljiva koncentracija".

Paralelno s razvojem vlastitog idioma Lang ne odustaje od kreda, etabliranog još s Wolfvom, Gordonom i drugima pri okupljanju ansambla Bang on a Can. Naime, on po prihvaćenoj matrici sklada tzv. fusion koji je čitavoj grupi (čitaj skladatelja i interpreta) skupa s glazbenicima oko Kronos kvarteta i onih koje je predvodio John Zorn, osigurao mjesto među vodećim protagonistima na novo glazbenoj sceni. Potrebno je ovdje istaći Langove razne aranžmane; primjerice onaj za Kronos kvartet za potrebe fascinantnog filma Darrena Aronofskog "Rekvijem za san" iz 2000. godine). Također, Lang sklada skupa s njima stripoliko scensko djelo rigidne urbane

dinamike "The Carbon Copy Building" (za što su 2000. godine, dobili Village Voice Obie Award za najbolje novo djelo u SAD-u) i, među ostalim, zajedno re-aranžiraju poznatu glazbu Briana Enoa "Music for Airports". Na taj način mijenjaju uvriježena shvaćanja o individualnosti kreativnog skladateljskog čina. U tome nisu usamljeni, budući da postoje brojna imena/grupe diljem svijeta koje relativiziraju autorsku jedinstvenost. Razlozi su brojni; temeljna dva su: copy/paste postmodernističko preuzimanje i jazz/pop kulturna sastavnica ucijepljena u spomenutu matricu koja je, inače, (pre)puna klišeja. Kao da ju je trebalo samo "priznati"(!). Opravdanje je bilo, i jest, potreba za publikom koja se negdje zagubila sa, kako se može pročitati između redova, europocentričnom puritanskom avangardom. Amerika je imala svoje vitalne korijene koji su probili u prvi plan osnaženi marketinškim vrjednovanjem. Međutim, individualna reakcija je, ipak, bila tipična za kreativce; pojavila se dihotomija koja je prisutna kod spomenutih i koja se manifestira kompromisnim skladanjem na dvama kolosijeka. Publiku u dvorani, i onu brojnu drugu koju ćemo "napast" žanrovskim amalgamima, ali nastaviti ćemo i s individualnim. Lang je primio brojne prestižne nagrade i laskave kritike na obama kolosijecima, što je, s jedne strane, svojevrsni kuriozitet, a s druge kompleksna indikacija stanja suvremene umjetnosti uopće.

Vremenom se Lang sve više diferencira suptilnim poznavanjem korištenja spomenutih ekspresivnih značajki. Njegova orkestracija odaje iznimni timbralni senzibilitet, koji je inače rijedak među njegovim suvremenim generacijskim kolegama (može ga se, po ovom rafinmanu, usporediti primjerice s Georgom Benjaminom, Gerardom Pessonom,

Aleksandrom Keifelom te nekim djelima francusko-rumunjskih spektralista, te novih Estonaca i Austrijanaca). Repetitivnost koristi kao dramaturški a ne hipnotički gradbeni element. On je utkan u stazise, čiji efekti Lang (apsolvirao ih je već sa skladbom "Slow Movement") u sjajnoj "The Passing Measures" iz 2001. godine, koji ne predstavljaju motorički pogon / protok već sporu gradaciju emotivnog naboja, koja je postala jedno od ishodišta većeg broja suvremenih skladatelja tek danas, od Austrije do SAD-a i Rusije. Budući da bi taj "grupni portret" o timbralnim efektima bez Mortona Feldmana svakako bio nepotpun, Mortyja treba smjestiti u sredinu sadašnje generacije skladatelja čiji su zasadi minimalistički a izvedenice proširene do neprepoznatljivosti izvornog polazišta. Lang je pak za uzorima posegnuo duboko do rane polifonije u kreiranju stazisa s treperenjem vokala. "The Passing Measures" daje spoj amplificiranih glazbala i vokala i dovodi ih do savršenstva u usporenom gibanju kojeg na pozadini u donjim registrima gudača uz ženske vokale predvodi ponavljana čeznutljiva i razvučena melodija na bas klarinetu. Nosač zvuka sa snimkom ove skladbe je iste godine izabrana u SAD-u za jednu od ponajboljih u kategoriji ozbiljne glazbe. Sam David Lang djelo predstavlja slijedećim riječima: "Novi album je najneobičniji koncert za bas klarinet, zbor i orkestar koji istražuje mortalitet, vrijeme i funkcija glazbe". Dalje objašnjava. "Moja skladba je borba stvaranja ljepote. Jedan vrlo konsonantni akord se polako rasplinjava tijekom tih četrdeset minuta." Djelo, koje je posvećeno Elizabeth "Bette" Snapp, promicateljici suvremene glazbe, po riječima kritike snažno sugerira prolaznosti vremena. Na sličnom je tragu i nježno sjećanje na djetinjstvo "Child" (2003.) i osjetno sumornije djelo "Elevated"

(2005.). Još je snažniji otklon uslijedio s "Pierced" (2007.) u kojem se Lang poigrava sa suprotstavljenim ritmičkim obrascima.

U Pulitzerom nagrađenoj "The Little Match Girl Passion" Lang je želio na osebujan način interpolirati ovaj poznati Andersenov tekst unutar modela-forme Bachove "Muke po Mateju". Temeljna je razlika što, umjesto Isusa, ovdje imamo djevojčicu i općepoznati Andersenov tekst, ali fragmentiran. Također, tu su i ulomci Picanderovog teksta, kojeg je i Bach koristio, i skladanje recitativa i arija za zborove i soliste. Lang ponajprije demonstrira svoj artizam snažnim ekspresivnim impaktom fragmentiranog teksta s minimalnim interpretativnim snagama. Kritika je, kao rijetko kada, munjevito reagirala aklamacijom i istakli opravdanost spominjanja uzora - Bachove "Muke po Mateju"! Djelo je ipak kruna dugogodišnjeg rada na suptilnom harmoniziranju (mnogima) heterogenih gradbenih elemenata minimalizma i minimalističkog izričaja, te ingenioznom iscrpljivanju svega naslijeđenog. Na kraju treba imati u vidu da su bitan doprinos uspjehu djela dali vrsni članovi ansambla Theatre of Voices pod vodstvom Paula Hilliera. Zanimljivo je da oni istovremeno sviraju jedino udaraljke, te da ih, za razliku od praižvedbe, na ovoj snimci na više načina ekstenzira sjajni zbor Ars Nova iz Kopenhagena. Podsjetimo da je s istim tekstom kao predloškom Helmut Lachenman također skladao djelo iznimne snage, ali je, kako smo već pisali u WAM-u, glazbeno-misaoni kontekst gotovo dijametralno suprotan.